

Urszula Chęcińska

orcid.org/0000-0002-0416-1691
e-mail: urszula.checinska@usz.edu.pl
Uniwersytet Szczeciński

Dorota Zdybel

orcid.org/0000-0003-3322-7570
e-mail: dorota.zdybel@ignatianum.edu.pl
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Wprowadzenie

Introduction

Oddajemy w ręce czytelników szczególny numer czasopisma, stanowiący pokłosie V Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej: Od Korczaka do Kulmowej. Dziecko i „język wczesnej edukacji” zorganizowanej przez Katedrę Wczesnej Edukacji Uniwersytetu Szczecińskiego w dniach 23–24 marca 2023 roku.

Konferencja związana była z dziewięćdziesiątą piątą rocznicą urodzin poetki Joanny Kulmowej, autorki sztuk o Korczaku, i setną rocznicą wydania dylogii Janusza Korczaka (*Król Maciuś Pierwszy* i *Król Maciuś na wyspie bezludnej*). Wybór Korczaka i Kulmowej, mistrzów słowa i dialogu pedagogicznego, nie był przypadkowy. Janusz Korczak, walcząc o równe prawa dla dziecka, wprowadził nowy język do literatury dla dzieci. Joanna Kulmowa zaś uczyniła dyskurs wychowawczy dyskursem literackim. Oboje odwrócili porządek komunikacji między dzieckiem i dorosłym, powierzając dziecku i jego językowi główną rolę w odrodzeniu duchowym człowieka. Tożsamość pedagogiczna Korczaka i Kulmowej, ich zainteresowanie dzieckiem i jego kształtowaniem, a także artyzm polszczyzny, która staje się dzisiaj najdoskonalszym wzorem do naśladowania, wymagają przypomnienia i naukowej refleksji. Uświadomienie roli języka we wczesnej edukacji wiąże się także z refleksją dotyczącą nadrzędności języka w poznawaniu świata. Łączy się w kongenialny sposób z „językowym obrazem świata”, zdefiniowanym przez wybitnego językoznawcę i etnologa Jerzego Bartmińskiego jako „zawarta w języku, różnie zwerbalizowana interpretacja rzeczywistości dająca się ująć w postaci zespołu sądów o świecie” (2006, s. 12).

O języku, który jest najlepszym zwierciadłem umysłu, pisał Leibniz (1955, s. 104). Lustrzana metafora Leibniza posłużyła Ernstowi Cassirerowi do zbudowania koncepcji językowej świadomości symbolicznej dziecka, w której zabawa i język „są wewnętrznie i istotnościowo od siebie zależne” (1995, s. 106). Zgodnie z sugestią autora *Eseju o człowieku* (1977) antropomorfizm dziecięcy staje się antropomorfizmem językowym. W rozwoju dziecka język odzwierciedla więc z jednej strony to, co mówią o nim i do niego dorośli, z drugiej zaś strony dziecko samo konstruuje swój język, bawi się nim i manipuluje. Tworząc radosne śpiewanki, rymowanki i opowieści, łamie tworzywo językowe na kawałki i buduje własne, niepowtarzalne konstrukcje. Za pomocą języka dziecko konstruuje i porządkuje swoją wiedzę o świecie, budując w nim swoją własną tożsamość.

W prezentowanym tomie spotykają się oba wymiary refleksji nad językiem wczesnej edukacji. O tym, że język jest lustrem, w którym przegląda się dziecko, przypominają teksty poświęcone narracjom pedagogicznym Korczaka. O tym, że język może być tworzywem i zachętą do zabawy, inspiracją i źródłem zadziwienia, przypominają teksty poświęcone roli poezji we wczesnej edukacji dziecka. Zaś dopełnieniem tomu jest zawarta w dziale *Varia* refleksja nad rolą języka w poznawaniu świata matematycznego i budowaniu własnej wiedzy o nim.

Filozoficzno-pedagogiczne metafory wpisują się nieustannie w językowy obraz świata dziecka. Zgodnie z sugestią Gadamera to język jest prawdziwym centrum bytowania, tak jak wychowanie jest zawsze wychowaniem siebie. „Zamieszkujemy w języku. Jest on rodzajem rękojmi tego, o czym mówi. Szczególnie jasno ilustruje to poetyckie użycie języka” – napisał Gadamer (2003, s. 24). Poetyckość wypowiedzi ze swoją niedosłownością i metaforycznością zachęca czytelnika do wysiłku myślowego, uruchamia skuteczne zadziwienie, otwiera na nowe obszary znaczeń. Jak żartobliwie powiada Joanna Kulmowa w utworze *Głębia* (1978):

Czy myśl jeżeli własna
 aż tak musi być niejasna?
 Po to zagłębia się w sobie
 by do innych myśli nie dobiec?
 Na to się wikła i gmatwa
 żebyśmy mówili: niełatwa?
 Rzęsą metafor zarosła
 żebyśmy o niej: wzniosła?
 A gdy się ją oczyści uściśli
 to już koniec głębi dla myśli?
 Więc tysiącem znaczeń się osłania
 po bezmierne

NIC
do przekazania?
Zapraszamy do lektury!

Bibliografia

- Bartmiński, J. (2006). *Językowe podstawy obrazu świata*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Cassirer, E. (1977). *Esej o człowieku. Wstęp do filozofii kultury* (A. Staniewska, tłum.). Czytelnik.
- Cassirer, E. (1995). *Symbol i język* (B. Andrzejewski, tłum.). Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Gadamer, H.-G. (2003). *Język i rozumienie* (P. Dehnel i B. Sierocka, tłum.). Fundacja Aletheia.
- Kulmowa, J. (1978). *Trefnisiem będąc*. Czytelnik.
- Leibniz, G.W. (1955). *Nowe rozważania dotyczące rozumu ludzkiego*. T. 2 (I. Dąmbaska, tłum.). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.